

LES FEIXES DES PRAT DE SES MONGES

Felip CIRER COSTA

INTRODUCCIÓ

El prat de ses Monges és una extensió d'aiguamolls que ve delimitada per la platja de Talamanca al sud, la badia del port d'Eivissa a l'oest, el pla de Jesús a tramuntana i les Torres de Jesús a llevant. Antoni Costa Ramon¹ és el que millor descriu aquest indret; ocupa 307.000 metres quadrats i el nombre de feixes és de seixanta-una. La xarxa de sèquies té una longitud de 14.500 metres. Especifica que les situades més al sud, és a dir, les més properes a la badia d'Eivissa, no són tan productives. Entre elles i l'illa Plana es troba una gran extensió sense cultivar, que és el terreny de formació recent que correspon a l'istme que uneix l'illa amb terra ferma.

El nom de prat de ses Monges sembla que té el seu origen en la propietat d'aquesta porció de territori que era del convent de Sant Cristòfol de la ciutat d'Eivissa, regit per les monges canongesses de Sant Agustí. Aquest convent es fundà el 1600 amb tres monges procedents de Mallorca. No sabem quan el Prat passa a ser propietat del convent, però és segura la seua propietat i així en moltes de les notes registrals de final del segle XIX consultades, trobam que les feixes tenien un cànon emfitèutic a pagar a les monges. Fins i tot hem trobat una feixa que és venuda directament pel convent: «Francisco Rabell, Presbítero, Administrador de las religiosas agustinas de esta ciudad, otorgante; y José Ventura, vecino de la misma aceptante.

Un pedazo de tierra inculdo del prado de las monjas, conocido por la feixa número tercero. Valor Quinientos un reales treinta y tres maravedises vellón. Cargas: 15 reales vellón anuales al convento de Agustinas de esta ciudad» (Finca núm. 202, foli 22, tom III del Registre de la Propietat d'Eivissa).

Les intervencions urbanístiques dels últims decennis: la contrucció del passeig Marítim de la ciutat d'Eivissa, les noves construccions turístiques de la platja de Talamanca, l'obertura de la nova carretera a ses Figueres... han canviat molt la configuració de sempre i han tancat les sortides de les aigües de les sèquies cap a la mar.

Un altre fet que ha ajudat molt a canviar la fisonomia del lloc és l'abandonament de l'activitat agrària a aquesta zona, que s'inicià a finals dels anys seixanta i que avui ha arribat a l'abandó total. La manca de pluges ha fet que el nivell freàtic baixàs molt i ara no hi ha

¹ COSTA RAMON, Antoni: *La ciutat i badia d'Eivissa*. Editorial Mediterrània, Eivissa 1996, pàg. 62

aportacions d'aigua dolça procedent principalment de la sèquia Llevanera i d'altres torrents, llevat de moments puntuals de fortes pluges.

Un altre estudi molt interessant d'aquest indret és el de l'antropòleg nord-americà de la Smithsonian Institution, de Washington, George M. Foster², amb una anàlisi de la constitució geològica de la zona, el seu aprofitament agrícola, els cultius i algunes notes històriques.

LES FONTS D'AQUEST ESTUDI

Per tal de conèixer els noms de les feixes ens hem basat en dues fonts: la primera de caràcter oral, amb l'entrevista de diverses persones que habiten o han habitat les feixes. En especial hem de citar l'ajuda del senyor Vicent Torres Mariano, que fins i tot ha elaborat un croquis de la zona que hà posat a la nostra disposició. La segona font ha estat el rastreig en la documentació del Registre de la Propietat d'Eivissa, cosa molt difícil, ja que es troba ordenat per les entitats registrals i amb l'índex amb el nom de propietari.

Una altra qüestió és que el prat de ses Monges es reparteix entre dos municipis, el d'Eivissa, la part més propera a la mar i una part més petita que correspon a Santa Eulària des Riu i que és la part més propera al poble de Jesús. Del primer municipi n'hem pogut obtenir un croquis de finals dels anys seixanta amb el nom del propietari, però sense cap altra indicació d'altres noms o informacions.

DEFINICIÓ DE FEIXA

El Diccionari Català-Valencià-Balear defineix feixa com: «Tros de terra llarguer en el qual se conren cereals, llegums o hortalisses. En les terres muntanyoses o costerudes, les feixes són trossos de terra plans, horitzontals, situats en el coster i limitats per marges o parets que els protegeixen contra les avingudes. La feixa també és el nom d'una mesura agrària que a Olot té 12 quarteres i a Besalú i Banyoles en té setze (equivalents a 1'860 àrees)».

El vocabulari eivissenc-castellà que clou la *Guia del turista* d'Arturo Pérez-Cabrero de 1909 i que és el primer estudi de vocabulari del dialecte eivissenc, defineix feixa com: **Porción de tierra labrantía o de huerta que se riega por filtración.**

Les feixes tenen un sòl molt fèrtil, procedent de terres d'al·luvió. Les sèquies que les voregen eliminen l'excessiva humitat del sòl i permeten, per altra banda, la infiltració de la humitat al subsòl, amb la qual cosa no era necessari regar els cultius. Les sèquies que desembocaven al mar tenien unes comportes en el seu extrem, que en èpoques de sequera es tancaven i així elevaven el nivell de l'aigua que corria per les sèquies. L'entrada a les feixes es fa per un petit pont i el típic portal d'obra i emblanquinat, amb una porta de barres de fusta.

El regatge es produïa per endosmosi. L'aigua de les sèquies s'infiltrava en el subsòl de les feixes a través de les fibres, que de manera subterrània travessaven longitudinalment i transversalment la feixa.

Molt poques feixes eren habitades; la majoria de propietaris o mijorals vivien a la ciutat i cada dia recorrien la curta distància que els separava de les seues feixes. La feixa solia tenir un cobertís on guardar les ferramentes i algun corral on tenir un porc, un parell de cabres i unes poques gallines.

² FOSTER, George M.: «Las «feixas» de Ibiza» a *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca*, Abril-junio de 1963, p. 88-93

Els cultius en terra tan fèrtil se succeïen uns als altres sense temps de repòs per a la terra. Abundaven els moniatos, patata, col, faves, melons, síndries, tomata, pebreres, cebes... farratge per als animals i altres productes i algun arbre com les figueres, pereres, codonyers, caquiers... i tota la vorera sembrada de parra, amb la finalitat, també d'aguantar la terra de vora la sèquia.

Una mostra de la importància que es donava a les feixes, que tenien un sistema propi de parcel·la o mitger, és que l'entrada i sortida dels mijorals es feia el dia quinze d'abril, en comptes del dia de Sant Joan, com és tradicional a la resta de finques de les Pitiüses.

CLASSIFICACIÓ DEL RECALL

Per tal de fer una classificació del recull del centenar de noms que conformen el treball, ens hem inclinat per la metodologia que emprà Francesc de Borja Moll a la seua obra **Els llinatges catalans. Catalunya, País Valencià, Illes Balears**, ja que s'ajusta més que altres obres d'onomàstica al cas de les Pitiüses.

NOMS DE PILA, DE FONTS

Angeleta, F. de n'
Bernat, F. d'en
Pepa Penya, F. de na
Bernat, F. d'en
Biel, F. d'en
Leopoldo, F. d'en
Guillema, F. de na
Jaume Simon, F. d'en
Joanó, F. d'en
Lluís, F. d'en
Lluquí, F. d'en
Macianet, F. d'en
Marquet, F. d'en
Pep Xico, F. d'en
Pere Damià, F. d'en
Pere Vidal, F. d'en
Pereta, F. d'en
Rafalet, F. d'en
Sifre, F. d'en
Teuet, F. d'en Xomeu
Tià, s'hort d'en
Tonió, F. d'en
Valentina, ca na

NOMS DE PROCEDÈNCIA D'ACCIDENTS GEOGRÀFICS

Argelí, F. d'en Toni s'
Argentí, F. de s'
Carrera Curta, camí de sa
Coves, F. d'en Joan
Font, F. de na Maria de sa

Formentereres, ses
Putxet, F. d'en
Racó, F. d'en Mariano
Rubió, F. d'en
Tanqueta, sa
Rafal, F. d'en
Prat de n' Adela, es
Prat de Dins, es
Pouet, es
Pouet de Talamanca, es
Sequi des peixos d'aigua dolça, sa
Ullal, s'
Ull de can Verdera

NOMS QUE FAN REFERÈNCIA A PARTS DEL COS, QUALITATS O DEFECTES FÍSICS

Bessó, can
Cama, F. d'en
Catoi, F. d'en
Bigots, F. d'en
Cotxo, F. d'en
Escabeiada, F. de n'
Espatleta, ca n'
Guixa, F. de na
Jai, F. d'en Pere des
Malalt, F. d'en
Menut, F. d'en
Nano, F. des
Negret, F. d'en
Noi, Cas
Pipa, F. d'en Joan de sa
Roig, F. d'en
Sopes, F. d'en
Sord Rafalet, sa vinya des
Tatxos, F. d'en

COGNOMS O SOBRENOMS PROCEDENTS DE COGNOMS

Bellet, F. d'en
Boffí, F. d'en
Cabanilles, F. d'en
Castelló, F. de n' Antonio
Galcerà, F. d'en
Guerra, F. d'en
Puigròs, F. d'en
Lavilla, ca
Llombard, ca na Isabel

Maiansa, F. de na
Serra, F. d'en Pep
Planes, F. d'en Vicentet
Ripoll, F. d'en
Solera, na (Dau de na Solera)
Torrilles, F. d'en
Verdera, F. d'en

NOMS PROCEDENTS D'OFICIS O PROFESSIONS

Calafata, na
Capitanet, F. d'en
Forn, F. d'en Joan des
Frare, F. den Toni
Llevanera, sa sèquia
Maimó, F. d'en
Metge Pujolet, F. des
Metge Serra, camí de cas
Molí, F. d'en Toni (d'en Toni des Moliner)
Molins, F. d'en Joan des
Patró, F. des
Sastre, F. d'en Pep

NOMS QUE FAN REFERÈNCIA A ELEMENTS DE CONSTRUCCIÓ, DE VAIXELLS

Botigues, F. na
Casalís, F. d'en
Casasses, F. de ses
Galop, F. des
Torre Tombada, F. d'en Miquel de sa
Torre Blanca, sa

NOMS QUE FAN REFERÈNCIA A VEGETALS

Garrovers, F. d'en
Joncaret, F. d'en
Palmer, F. des
Servera, F. d'en
Carabassó, Can

NOMS QUE FAN REFERÈNCIA A UNA REALITAT FÍSICA

Arc, F. de s'
Llarga, sa F.
Punta, F. de sa

CASTELLANISMES

Rancho Grande, es
Saladino, F. d'en

CONCLUSIONS

1. Ens trobam davant d'un cas de toponímia menor o microtoponímia, ja que és un territori petit, però amb moltes unitats a les quals nomenar. Parlam d'un territori d'uns 200.000 metres quadrats i una seixantena de feixes a denominar.

2. És un territori quasi sense accidents geogràfics, totes les feixes són semblants i molt uniformes, això fa molt difícil que tinguin un nom referit al relleu, a la composició del terreny, a la flora, a la fauna, a les activitats humanes... que són els més productius en la generació de toponímia.

3. Això fa que el nom que s'empra sol ser el del propietari, més concretament el nom de família amb el qual se'l coneix i amb això entram en el ric camp dels noms de família de les Pitiüses.

4. Les feixes no tenen les característiques de les finques, de les cases pairals, que es transmeten de pares a fills al llarg de generacions, d'acord amb la institució de l'hereu. Les feixes canvien contínuament de propietaris; així tenim un exemple d'una feixa, Na Solera, que en 23 anys canvia 5 vegades de propietat: s'inscriu el 1867, es ven el 1880, 1888, 1889, 1890 i durant aquest temps és hipotecada dues vegades.

Un altre exemple és el cas d'agrupació de nou entitats registrals feta el 1921 a favor d'Adela Torres Martín i els seus germans. Els trenta nou anys que van del 1925 a 1965 es produeixen 13 segregacions. Això és una altra mostra de la poca estabilitat dels noms.